

SINGULARITAT DEL CONJUNT MONUMENTAL DE LA SEU VELLA DE LLEIDA

Valors especials per a ser Patrimoni Mundial

La proposta de declaració de tot el conjunt monumental de la Seu Vella com a Patrimoni Mundial està feta amb la il·lusió i l'orgull de ser lleidatans, però deixant de banda els arguments subjectius que veiem en el nostre gran tossal, hi ha veritablement una sèrie de valors clarament objectius que són prou importants per considerar seriosament la seva singularitat.

Valors geològics

El Turó de la Seu Vella és el més gran de tots els tossals que hi ha escampats per la plana de Lleida, els quals són testimoni de la potent sedimentació existent durant l'Oligocé.

Valors geogràfics

El gran tossal de Lleida està vora el riu Segre i esdevé una cruïlla privilegiada dels camins naturals que porten de la costa a l'interior de la península i de la vall de l'Ebre al Pirineu. Aquestes característiques faran força atractiu el turó per a la ocupació humana.

Valors històrics

Antiguitat

- L'ocupació del Turó de la Seu Vella comença amb la cultura ibèrica. En el punt més alt del tossal es bastí Iltirda, la capital dels ilergets.
- Després esdevindrà una ciutat romana, Ilerda, amb categoria de municipi.

L'apogeu medieval

- L'arribada de l'Islam l'any 714 va convertir la vella ciutat hispanorromana en madina Lerida. El turó tindrà una fisonomia semblant a l'actual: un castell-palau o suda dalt de tot, una mesquita major a sota i envoltant-la les cases dels habitants que arribarien fins al riu.
- La conquesta cristiana l'any 1149 permetrà la conversió de la ciutat àrab en una moderna població cristiana, amb un règim municipal representatiu i una universitat primerenca, però sobretot amb la il·lusió d'un gran Projecte: bastir una formosa catedral.
- La primera pedra de la temple fou col·locada el 22 de juliol de 1203 i la consagració es va fer el 31 d'octubre de 1278. L'obra continuà durant els segles XIV i XV construint-se el claustre i el campanar. Durant el segle XVI i XVII es faran algunes intervencions, però l'obra bàsicament mantindrà la fisonomia medieval.

Les guerres modernes

- Durant la guerra dels Segadors (1640-1659) la catedral es tancà durant uns mesos i es començaren a bastir els baluards occidentals de la fortificació moderna que actualment l'envolta.
- La guerra de Successió (1702-1714) fou determinant pel destí de la ciutat i de la pròpia catedral. L'any 1707 fou conquerida Lleida per les tropes de Felip V i la catedral fou tancada i convertida en caserna d'un important castell de gran valor estratègic per l'època.
- La guerra del Francès (1808-1814) va comportar l'explosió del polvorí instal·lat al castell del Rei. A més de la destrucció de tota la part oriental de la Suda, desapareixeren també alguns elements de la catedral.
- Durant la guerra Civil (1936-1939) va desaparèixer l'ala occidental del castell del Rei i es feren defenses per part de l'exèrcit de la República.

La recuperació

- 1918. La Seu Vella és declarada Monumento Histórico Artístico.
- 1931. La Suda o Castell del Rei és declarada Monumento Histórico Artístico.
- 1946. La fortificació moderna o castell és declarada Monumento Histórico Artístico.
- 1948. Els militars inicien la marxa de la Seu Vella. Comença la reconstrucció del monument.
- 1972. Creació de l'Associació Amics de la Seu Vella de Lleida.
- 1978. Commemoració del 700 aniversari de la consagració del temple.
- 1981. La titularitat de la catedral passa al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.
- 1982. Creació del Patronat de la Seu Vella.
- 1991. Congrés de la Seu Vella de Lleida.
- 1993. Aprovació del Pla Especial del Turó i del Pla Director de la Seu Vella.
- 2003. Commemoració del 800 aniversari de la col·locació de la primera pedra de la catedral.

Valors artístics

El conjunt monumental de la Seu Vella de Lleida està format per tres edificacions, independents una de l'altra, però a la vegada totalment integrades.

El castell del Rei o Suda

Residència oficial dels comtes-reis de la corona aragonesa.
El castell era un exemple típic de les residències fortificades del segle XIII.

La catedral

L'edifici més gran i el més important de tot el conjunt. Està format per quatre construccions diferenciades però complementàries:

- El temple

Construcció romànica de tres naus i un llarg creuer; gruixudes columnes amb capitells esculptats sostenen les voltes de creueria; el monumental cimbori octogonal ens indica ja el llenguatge gòtic i il·lumina generosament l'església, juntament amb les tres rosasses existents. Les pintures murals conservades van des de les de gust romànic i mudèixar a les dels diversos estils del gòtic.

Durant els segles XIV i XV s'afegeixen una sèrie de capelles funeràries que pertanyent a les principals famílies nobles. Senzills testimonis de l'època barroca.

L'escola romànica lleidatana

Allò més peculiar del temple lleidatà són les portes amb la seva singular decoració. La Porta dels Fillols és el paradigma d'aquest darrer estil romànic català, el qual va fer escola i es va difondre per la Noguera, l'Urgell, les Garrigues, el Segrià, la Franja, la Terra Alta i va arribar fins a la mateixa ciutat de València.

- El claustre

La seva atípica situació a ponent de l'església li permet assolir unes dimensions considerables i tenir lliure el costat meridional per fer una galeria sobre la ciutat.

La construcció va ser feta en aproximadament 150 anys i va començar amb les robustes formes del romànic fins arribar a la lleugeresa del gòtic florit en el segle XV.

Amb un total hi ha disset arcades, solament dos repeteixen la decoració de les traceries.

La monumental porta dels Apòstols donava accés quotidià a un espai que feia d'atri.

- El campanar

La torre té seixanta metres d'alçada i pertany al tipus dels campanars octogonals que caracteritzen el gòtic català. L'obra fou començada al segle XIV i finalitzada al segle XV. Està formada per dos cossos que tenen sengles escales de cargol, que després de 238 esglaons porten al punt més alt de tota la ciutat i permeten gaudir d'un extraordinari panorama.

Des d'un bon començament va tenir un rellotge i les corresponents campanes, tant pel servei horari com pels tocs dels actes litúrgics. Encara es conserven en ús dues del segle XV en el cos de dalt: la que toca els quarts, la Mònica, i la que toca les hores, la Silvestra, de considerables dimensions.

- La Canonja

La construcció per a la vida quotidiana dels canonges, compartia espai amb la Pia Almoina i la capella de Santa Maria l'Antiga. Conserva les mostres més interessants dels estils postmedievals: les portades renaixentistes de la sala capitular i de Santa Maria l'Antiga; així com també els elements barrocs de la capella de Sant Salvador.

El castell Principal

La fortalesa iniciada en el segle XVII i completada durant el XVIII, conservava interiorment dos grans edificis medievals: el castell del Rei i la catedral. Quatre baluards situats en cadascun dels punts cardinals articulen la fortificació, la qual es complementa amb llenços de muralles que els uneixen i una falsa braga que envolta tot el castell. El baluard del Rei, situat al NW, és el més alt, gran i millor conservat del conjunt.

Valors monumentals

1. El vell temple és el millor exponent del darrer romànic català i en bona part de l'occident europeu, aconseguint una peculiar escola artística en les portades.
2. El claustre té una situació atípica, cosa que li permet assolir unes colossals dimensions, així com tenir la singularíssima galeria meridional. Està considerat el més gran dels claustres d'estil gòtic.
3. El campanar és la torre octogonal gòtica més alta de l'antiga Corona d'Aragó. La Silvestra està considerada la tercera campana més gran de l'Estat.
4. El castell del Rei és un bon exemple, malmès per la història, dels palaus fortificats del segle XIII.
5. La fortalesa militar del Castell Principal és la ciutadella més ben conservada de Catalunya.
6. La unió de les tres construccions forma una simbiosi singular que augmenta la categoria de cadascuna per separat, aconseguint un notable efecte visual i un especial valor monumental.

Valors emblemàtics

El valor monumental del conjunt del Turó de la Seu Vella ha esdevingut un símbol per tot un territori, el qual és sobradament superior al de la pròpia ciutat de Lleida i arriba a bona part de les poblacions que l'envolten en un radi aproximat de cinquanta quilòmetres.

És evident que independentment de la manera de pensar, de la cultura i del poder econòmic d'aquells que viuen al seu voltant, la imatge de la Seu Vella, vista sobretot des del sud, és un referent que els uneix a tots amb una força gairebé totèmica.

De tot el conjunt monumental està el campanar com a element amb més força representativa. El seu poder simbòlic està potenciat pel fet de no haver deixat mai de servir per allò que fou construït en l'edat mitjana: una meravellosa torre de campanes. El campanar de la Seu Vella de Lleida fou l'única construcció que no va ser adequada als usos de la caserna.

Aquesta estima de la gent pel seu símbol està reflectida en la utilització de la imatge del monument en multitud d'escuts i logotips de les entitats i associacions del territori. Igualment ha estat la inspiració de multitud de poemes, d'entre els quals destaca *Lo campanar de Lleida* de Magí Morera Galícia, autèntic himne de la ciutat.

La força plàstica del conjunt ha inspirat també i continua inspirant a molts artistes.
Dels nombrosos actes que es fan al llarg de l'any podem destacar, per exemple, la Festa de Moros i Cristians.

Valors universals

La seva relació esdevé com un resum d'allò dit:

1. La força plàstica i monumental d'un conjunt únic, per les singularitats de forma i de mida, però sobretot per la coexistència de construccions tant diferents com esglésies i castells en un ús compartit, amb la corresponent usurpació de funcions, al llarg del temps.
2. La mostra de la difícil història d'un tros del planeta al llarg de 2.500 anys.
3. Un referent en la retina de tots aquells que viuen al seu empar i un reclam irresistible per a tots aquells que el veuen per primer cop.
4. L'autèntic símbol en el paisatge d'una terra extrema però bella.
5. L'element d'unió dels homes i dones actuals respecte a tots aquells que construïren i fruïren al llarg de 800 anys el conjunt monumental de la Seu Vella de Lleida.

CONCLUSIÓ

El conjunt monumental del Turó de la Seu Vella de Lleida és un espai del planeta Terra on conflueixen la història, l'art, la monumentalitat i el simbolisme, que caracteritzen la cultura pròpia d'una gent que hi va viure i hi viu al seu voltant.

Joan-Ramon González Pérez
President de l'Associació Amics de la Seu Vella de Lleida

Lleida, 6 de juny de 2004

